

Måndagen den 22 april 1963

Staden hembygd för de flesta

Staden vår hembygd, staden i drömmen och verkligheten, Stockholm, det var temat för Samfundets för hembygdsvårds årshögtid på söndag kväll. Dessförinnan hade Samfundet hållit sin riksstämman med arbetsamma förhandlingar, ändå lyssnade medlemmarna med kung Gustaf Adolf i spetsen intresserade till de fyra föredrag som följde på varandra med ett minimum av lättare mellanspel: några låtar av ett par bygdespelmän och tre vackra visor sjungna av Olle Adolphson.

Av de fyra som talade var det två som drömde om staden, och två som höll sig till verkligheten i den. En av dem som uppehöll sig i den bistra verkligheten var Samfundets ordförande dr John Nihlén, som dristigt rullade fram en rad sura äpplen åt borgarrådet Hjalmar Mehr och fru Eva Remens att bita i. Tätorten är en hembygd lika värd att vårda som en lantlig miljö. Men hur vårdas en miljö som undergår den radikalaste omvandling? En ny fattigdom håller på att växa fram i välståndet, det är en fattigdom i cement och hygien. Det finns oroande tecken i Stockholm. Var blir trevnaden av, stämmningsvärdena? Dr Nihlén drog fram det lilla skånebarnet som fick frågan i skolan vilket hus är det finaste i Stockholm. Centralstationen! Pappa har sagt att det är så trevligt att komma dit, för då får man resa hem. Brunkebergsåsen håller på att bäras bort i grävskopor, varför ska allting vara platt i Stockholm. Rom har sju kullar, Paris har Montparnasse och Montmartre. Men den fruktansvärda slagskuggan över Stockholm är trots allt bostadsbristen.

Att staden är hembyggden för mer än hälften av oss alla här i landet framgick också av att åtta av de elva, som belönades med Samfundets hederspris och förtjänstplaketter, hade utfört sin vårdande gärning i städer. De som inte var stadsbor var greve Piper på Ångsö, Jerk Werkmäster från Rättvik — han är både en rätt kurbits- och kyrkmålare och det var i den senare egenskapen han fick plaketten. Plåtslagarmästare Erik Österman var från Vaxholm och drivande kraft i sin ortshembygdsförening. Mycket populära

bland samfundets medlemmar var de utmärkelser som prof. Gösta Berg och dr I. Ingers från Lund fick.

Kvällens högtidstalare var författaren Per Anders Fogelström som talade om sina drömmars stad. Men den befann sig inte i det förflutna. Han drömde om framtidens Stockholm som ett lyckligt och ljus hem för alla människor. De bilder han gav av Stockholm för hundra år sen var däremot inte vackra. Gatorna var inte ens vackra med brandgavlar mot Birger Jarlsgatan täckta av portreklam. Och människornas villkor var elände och ruckel. Före 1860 dog årligen 41 personer på 1 000 mot 20 på landet. Barn under tolv år hölls i förvärsarbete 16 timmar om dagen. Hjonen på Sabatsberg fick hämta vatten i Klara sjö, det ansågs vara bra för sjön var nyligen muddrad! Vid sekel-skiftet som först tog man itu med rättplågan och betalade 10 öre för varje insänd rättsvans. När 35 000 löpt in under loppet av ett par tre månader sänktes priset till fem öre.

Fogelström har vuxit upp i Vita bergen, och han berättade om Elsa Borg, när hon kom till missionsstationen där. För att tjänstgöra bland slummens folk utrustades hon med textade bibelspråk att hänga på väggarna. Hon valde ett för samlings-salen som försäkrade att "Öknen och ödemarkerna skola varda lustiga". Han trodde att det skulle ha glatt henne mycket om hon fått veta att borgarrådet Mehr utlovat en lustgård i Vita bergen. Över huvud taget var Fogelström mycket angelägen att poängtera sin glädje över vad stadens myndigheter gör till stadens myckna förkovran. Men han önskade att Mariaberget med sin doft av saga och förfall skulle saneras till en verklig sagostad.

Efter detta kom fru Eva Remens och förklarade att vi är lite hjälpta med lyrik och stämmningsvärden, här gäller konkreta problem. Staden får inte behandlas så att den blir historielös, det är naturligt att dess kulturmiljöer ska skyddas. En hel del är gjort men ingenting att skryta över, för listan på det försummade och världslosade skulle bli lika lång.

Fru Remens talade om konkreta problem, borgarrådet Hjalmar Mehr som kom sist i talarnas rad talade om sin dröm: en stad i en stor region som sjuder av kraft och vitalitet, är samlingspunkten för Nordens intellektuella och andliga liv men också ett centrum för ekonomi och administration, utveckling och framtid. Han drömde om en effektivt fungerande stad. Han lovade att Gamla stans "plan" och "hela mönster" skulle behållas. Han ville inte ha någon radikal rasering i onödan men han

Konstnären Jerk Werkmäster, Rättvik, tackar kungen för sin belöning.

Professor Gösta Berg, Nordiska museet, mottar sin belöning ur konungens hand.

varnade för att "urskillningslöst bevara!"

V—e

*

Vid stämman omvaldes till ordförande fil. dr John Nihlén. Nyvalda i styrelsen blev professor Erik Lundberg, Lidingö, personalkonsulent Anders Botheus, Göteborg, och folkskollärare Elov Persson, Brunskog.